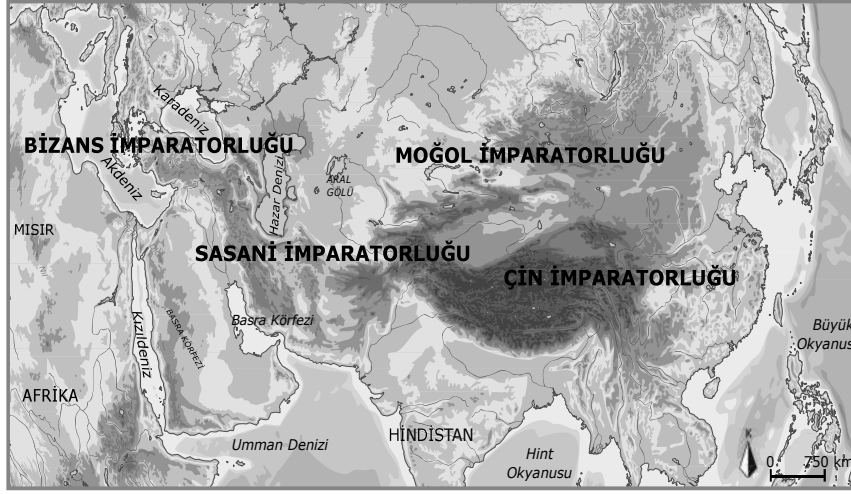

ORTA ÇAĞ'DA SİYASİ YAPILAR

- ▶ Avrupa'da hakim güç olan Roma İmparatorluğu, Kavimler Göçü sonrası yaşadığı sarsıntılar nedeniyle 395 yılında Doğu Roma ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ardından 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu yıkılmıştır. Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu ise 1453 İstanbul'un fethine kadar varlığını sürdürmüştür.
- ▶ Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılmasından sonra ortaya çıkan otorite boşluğundan dolayı Avrupa'nın sosyo-ekonomik ve kurumsal yapısında büyük değişiklikler yaşanmıştır.
- ▶ Roma İmparatorluğu'nun eski gücünü kaybettiği ve özellikle de bireyleri korumakta yetersiz kaldığı bu dönemde, Avrupa'da feodal siyasi yapılar ortaya çıkmıştır.
- ▶ **Feodalite**; yönetim yetkisinin krala ait olduğu ancak kralın bu yetkiyi mutlak sadakat koşuluyla ve kontrollü olarak yerel derebeyleriyle paylaştığı yönetim biçimidir.
- ▶ 1215'te İngiliz Kralı Yurtsuz John (Con), ülkesindeki feodal beylerin isteğiyle Magna Carta'yı ilan ederek yetkilerini sınırlandırmak durumunda kalmıştır.

Not

Feodal düzende ülkelerin sosyal, siyasal, askerî, ekonomik ve hukukî düzenini belirleyen temel unsur topraktır. Toprak sahipleri aynı zamanda siyasi gücün de sahibiydi. Feodalitede siyasi yönetim organizasyonunun en tepesinde mutlak egemenliğe sahip olmayan, yetkileri sınırlı bir kral oturuyordu. Kralın altında genel olarak senyör adıyla anılan kontlar, onların da altında daha az toprağa sahip olan dükler vardı. Feodal toplumun en alt katmanını köylüler oluşturuyordu.

- ▶ Çin İmparatorluğu, Moğol İmparatorluğu, Sasani Devleti, Doğu Roma İmparatorluğu, Emevi ve Abbasi Devleti, Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Devleti Orta Çağ'daki belli başlı siyasi güçlerdir.

Bizans İmparatorluğu (395-1453)

- ▶ Bugünkü İstanbul'da kurulduğu için tarihçiler tarafından Bizans İmparatorluğu olarak adlandırılmıştır.
- ▶ Anadolu, Balkanlar, Mısır, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika coğrafyasında etkili olmuştur.
- ▶ Roma İmparatorluğu bir çeşit cumhuriyet ile yönetilirken Bizans İmparatorluğu gücünü tanrıdan alan otokratik bir sistemle yönetilmiştir.

Not

Otokrasi, monarşinin bir çeşidi olup bütün siyasi yetkilerin kralın elinde olduğu, yönetimin miras yoluyla değil, kişiler tarafından ele geçirildiği yönetim biçimidir.

Sasani İmparatorluğu (224-651)

- ▶ Sasani İmparatorluğu; Kafkasya, Mezopotamya ve İran'a hükmetmiştir.
- ▶ Pers devlet geleneğini benimseyen Sasani İmparatorluğu monarşi ile yönetilmiştir.
- ▶ İmparatorluğun başında **Şehinşah** (Kralların Kralı) ünvanını kullanan hükümdar bulunmaktaydı.
- ▶ Bizans İmparatorluğu ile yaptıkları uzun savaşlar sonucunda, Anadolu'nun bir kısmını hâkimiyetleri altına alan Sasaniler, İstanbul'u da kuşatmıştır.
- ▶ Sasaniler, Bizans'ın ekonomik çıkarları açısından stratejik bir öneme sahip **İpek Yolu** güzergâhında yer almıştır. Bu yüzden İpek ticareti Bizanslılar ile Sasanileri karşı karşıya getirmiş ve Bizans İmparatorluğu, Sasani İmparatorluğu'na karşı Türklerle ittifak kurmuştur.
- ▶ Hz. Ömer Dönemi'nde yapılan **Nihavend Savaşı'nı** kaybeden Sasaniler 651 yılında yıkılmıştır.

● Moğol İmparatorluğu (1196-1368)

- 1196 yılında Temuçin tarafından kurulmuştur.
- Temuçin, 1206 yılında yapılan kurultayda Türk-Moğol boyları tarafından kağan seçilerek **Cengiz** adını almıştır.
- Moğol boylarını uzun mücadelelerden sonra bir araya toplayan Cengiz Han, dünyanın en geniş kara imparatorluğunu kurmuştur.
- Cengiz Han hayattayken devlet geleneği gereği imparatorluk topraklarını dört oğlu arasında paylaşmıştır.

● Çin İmparatorluğu

- Güneydoğu Asya topraklarında günümüz Mançurya, İç Moğolistan, Doğu Türkistan ve Tibet adı verilen bölgeleri içine alan Büyük Okyanus'a kadar uzanan coğrafyada kurulmuştur.
- Birçok küçük feodal beylikten meydana gelen Çin, sülale hâkimiyetleri şeklinde varlığını sürdürmüştür.
- Qin Shi Huangdi MÖ 221'de Çin'i tek bir siyasi çatı altında toplamayı başarmıştır.
- Aynı zamanda ilk imparator ünvanını da alan Qin Shi Huangdi, merkezî otoriteyi sağlayarak feodal sistemi ortadan kaldırmıştır.
- Çin toplumunun şekillenmesinde ve iyileştirilmesinde ile mutluluğu sağlamayı hedefleyen Konfüçyüs öğretileri etkili olmuştur.
- 751 yılında Türk-Arap ittifakına karşı **Talas Savaşı'nı** kaybetmeleri Orta Asya'daki nüfuzlarını sarsmıştır.

● TARIMDAN TİCARETE EKONOMİ

● Artı Üründen Sosyal Sınıflara

- Tarımla geçinen toplumlarda kuraklık, beraberinde kıtlığı getirdiği için bu bölgelerde "artı ürün" üretmek ve bunları depolamak önem arz etmiştir.

Not

Artı ürün; insanların yıllık üretiminde temel ihtiyaçlarından fazlasını ifade eden kavramdır.

- Artı ürün, diğer ihtiyaçların karşılanması için değiş tokuşu geliştirmiş ve çiftçilik dışında yeni meslekler ortaya çıkarmıştır.
- Çiftçi, esnaf, tüccar, din adamı, savaşçı gibi yeni sınıflardan oluşan daha büyük topluluklar şehir toplumunun doğmasını sağlamıştır.
- Artı ürünlerin bir merkezde toplanması ve halka buradan dağıtılması toplumda tabakalaşmayı ortaya çıkarmıştır.

- Avrupa'da toplum; soylular, din adamları, hürler, köleler gibi sınıflara ayrılmıştır.
- Toprağa sahip olan soylular, yüzyıllar boyunca geçerli olacak güçlü statüler kazanarak sosyo-ekonomik ve siyasal gücün belirleyicisi olmuştur.
- Orta Çağ'da toplumsal tabaklaşmanın en belirgin örneklerinden biri de Hindistan'da görülen "Kast sistemi" olmuştur.
- Kast sistemi, bir kişinin toplumsal konumunun yaşamı boyunca belirlendiği toplumsal bir düzendir.
- Kast sistemi; din adamları, askerler, çalışanlar, işçiler ve kölelerden oluşmuştur. Kast toplumlarında farklı toplumsal gruplar birbirlerine kapalıdır.

● Orta Çağ'da Ticaret

- Orta Çağ'da Asya ile Avrupa arasındaki ticari faaliyetler genellikle ticaret yolları vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Bu ticaret yolları **İpek** ve **Baharat Yollarıdır**.
- Ticaret yolları, ticari ürünlerin yanı sıra kıtalar arasında kültür alışverişine de imkân sağlamıştır.
- Ticaret yolları üzerindeki ulaşım at, deve ve katırların kullanıldığı kervanlar vasıtasıyla sağlanırdı. Bunun yanı sıra bazı coğrafyalarda gemilerle de yapılırdı.
- Ticaret yollarında uzun süren seyahatler ve bunun sonucunda ürünlerin ulaştırılması ve satılması birçok ticari mekanı da ortaya çıkarmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Kervansaray	Türk İslam devletlerinde yolcuların ve tüccarların konaklamaları için ticaret yolları üzerinde inşa edilen yapılardır.
Ribat	Türk İslam devletlerinde askeri amaçlı sınırlarda inşa edilen gözetteleme yerleri niteliğindeki ribatlar, sınırların genişlemesi ile tüccarların konakladığı yerlere dönüşmüştür.
Han	Şehirlerde kervanların indiği, malların depolandığı, atölyelerin bulunduğu ve ticaretin yapıldığı yerlerdir.
Bedesten	Şehirlerin ticaret merkezi olup değerli eşyaların satıldığı ve saklandığı mekânlardır.
Arasta	Aynı esnaf grubuna ait dükkânların bir sokak üzerinde sıralandığı mekânlardır.
Liman	Deniz yoluyla taşınan malların indirildiği ve dağıtımının yapıldığı yerdir.
Panayır	Şehirlerin yakınında geniş alanlara kurulan ve alışverişlerin yapıldığı yerlerdir.
Kapan	Malların toplandığı ve dağıtımının yapıldığı yerlerdir.

TYT - AYT

TARİH
VIDEO DERS KİTABI**ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA**ÜNİTE
3**Orta Çağ'da Ticaret Yolları**

- İlk Çağ'dan itibaren Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu dünya ticaretinde hâkim rol oynamıştır.

Not

Ticaret yolları, tarih boyunca hem geçtiği bölgeleri iktisadi açıdan kalkındırıp halkın refah seviyesini yükseltmiş hem de Doğu-Batı kültür ve uygarlıkları için bir köprü olmuştur.

Kral Yolu

- Pers İmparatorluğu'nun başkenti Sus'tan başlayıp Anadolu'nun batısındaki Sardes'e kadar uzanan Kral Yolu, Pers İmparatoru Darius tarafından yaptırılmıştır.

İpek Yolu

- Çin'den başlayan İpek Yolu; Doğu Türkistan, Moğolistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ı geçtikten sonra Hazar Denizi'ne ve oradan da Anadolu kıyılarındaki liman kentlerine ulaşmıştır.
- İpek Yolu, İlk ve Orta Çağlarda Çin ve Orta Doğu ile Batı ülkeleri arasındaki transit kara ticaretinde kullanılan en işlek ticaret yolu olmuştur.
- Avrupalılar Çin'in en önemli ihraç ürünleri olan ipek, değerli taşlar, porselen, cam eşya ve kâğıda bu yolla farklı coğrafyalara taşınmıştır.

Kürk Yolu

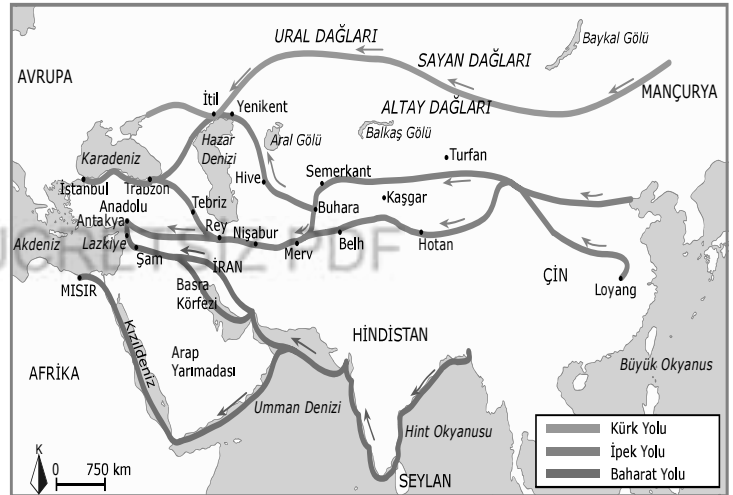
- Don Nehri'nin denize döküldüğü yerden başlayıp Ural Dağları ve Güney Sibirya ormanları sınırından Altaylara, Sayan Dağları üzerinden Çin'e ve Amur Nehri'ne ulaşan yoldur. Bu yolda hayvan deri ve postları taşınmıştır.

Baharat Yolu

- Hindistan'dan başlayan Baharat Yolu; İran Körfezi yoluyla Irak'a, Yemen kıyılarına veya Kızıldeniz üzerinden Süveyş ve Akabe'ye, buralardan da kara yoluyla Doğu Akdeniz limanlarına ulaşırdı.
- Baharat Yolu adını bu yolda taşınan tarçın, kakule, küçük Hindistan cevizi, öd ağacı, çörek otu, zencefil, karanfil, sandal ağacı, karabiber vb. baharatlardan almıştır.

Kral Yolu

Kürk Yolu, İpek Yolu, Baharat Yolu

Orta Çağ'da Avrupa'da Veba Salgını (1347-1351)

- 1347'nin sonunda Sicilya'da görülen ve bulaşıcı bir hastalık olan veba, ilk olarak Bizans topraklarını vurmuş ve Avrupa'ya; Venedik, Cenova gibi liman kentleri üzerinden girmiştir.
- "Kara ölüm" olarak da bilinen bu salgın nedeniyle Avrupa nüfusunun neredeyse yarısına yakını ölmüştür.
- Veba salgını; ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel hayatı derinden etkilemiştir.
- Avrupa'nın demografik haritasını değiştiren bu hastalık, halkın psikolojik olarak güvensizlik ve korku yaşamasına neden olmuştur.
- Sosyal ilişkileri zayıflatmış, ticareti ve dini uygulamaları durma noktasına getirmiştir.

● ORTA ÇAĞ'DA ORDU

- İlk Çağ'dan itibaren ordular, devlet olarak adlandırılan sosyal ve siyasi yapının en önemli unsurlarından biri olmuştur.
- Orta Çağ'ın başlarında Avrupa'da feodalizmin etkisiyle ordunun büyük kısmını oluşturan köylü askerin yerini artık şövalyeler almıştır.
- Orta Çağ Avrupası'nda kara savaşları şövalyeler, okçular ve kuşatma teknikleri etrafında dönmüştür. Buna karşılık Doğu'da Türk ve Moğol orduları onlu sisteme göre teşkilatlanmış, hafif süvari birliklerden oluşmuştur.
- Orta Çağ'da ücretli askerlik sistemi başta Bizans ve Sasani ordularında olmak üzere birçok devlette görülmüştür.

Not

XI. yüzyılda Bizans ordusunda görev yapan ücretli askerlerin büyük bir kısmı Türklerden oluşmuştur. Peçenek, Kuman ve Uzlardan oluşan bu ücretli Türk birlikleri, kendi komutanlarının idaresinde Bizans ordusu içinde savaşmıştır.

- İngiltere, Fransa gibi krallıklar XIV. yüzyıldan sonra ordularında maaş karşılığı asker bulundurmaya başlamıştır. Böylece Avrupa'da askerlik mesleği ortaya çıkmıştır.

● Yerleşik ve Konar-Göçerler Arasındaki Savaşlar

- Yerleşik toplumlar üretimde, konar-göçer toplumlar ise askerlik alanında birbirlerine karşı üstünlük kurmuştur.
- Konar-göçerler ile yerleşik toplumlar arasındaki savaşlarda genellikle konar-göçerler üstünlük sağlamıştır.
- Temel geçim kaynağı hayvancılık olan konar-göçer toplumların ekonomileri, ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmıştır. Bu da onları yerleşik toplumlarla ticaret yoluyla mal değişikliği yapmaya ya da savaş yoluyla yerleşik toplumların mallarına sahip olmaya itmiştir.
- Konar-göçer toplumlar, dışa açık ve savaşçı bir yaşam biçimine sahipken yerleşik toplumlar bunun tam tersine dışa kapalı ve barışçı bir yaşam tarzını benimsemiştir.
- Yaşam tarzları askerlerin yaşam biçimlerine benzeyen konar-göçer toplumlar, kolaylıkla orduya dönüşebilecek bir yapıya sahip olmuştur.
- Savaşlarda yenilen konar-göçerler düşmana esir vermeden kaçmayı başarabilirken, yerleşikler, konar-göçerler gibi kaçamamıştır. Yerleşikler, kaçıp topraksız kalmaktansa topraklarında kalıp haraç ödemeyi kabullenmiştir.

- Konar-göçerler kuşatma silah ve teçhizatlarından yoksun oldukları için etrafı surlarla çevrili olan güçlü şehirleri almakta zorlanmışlardır.

● KANUNLAR GELİŞİYOR

- İlk siyasi oluşumlarda, devlet ile toplum hayatının düzen ve disiplinle yürütülmesi için her türlü hukuki iş, gelenek hâline gelmiş kurallara göre düzenlenmiştir. Daha sonraki zamanlarda örf ve âdetlerden oluşan geleneksel hukuk kuralları yazılı hâle getirilmiştir.

● Roma Hukuku

- Roma şehrinin kuruluş tarihi olarak kabul edilen MÖ 753 yılından Doğu Roma İmparatoru Justinianus'un 565 yılında ölümüne kadar geçen sürede Roma ve egemenliği altındaki ülkelerde uygulanan kurallara Roma Hukuku denir.
- Roma hukuk sisteminin ilk basamağı "12 Levha Kanunları" olmuştur.
- Patricilerle plepler arasındaki sınıfsal mücadeleyi sona erdirmek amacıyla hazırlanan bu kanunlarla Roma halkının görev ve sorumlulukları, halk arasındaki ilişkiler gibi pek çok konuya açıklık getirilmiştir.

Not

12 Levha Kanunları ile günümüz Avrupa hukukunun temelleri atılmıştır.

- 527-565 yılları arasında Doğu Roma İmparatoru olan Justinianus, 12 Levha Kanunları başta olmak üzere Roma kanunlarını toplayarak çağın ve toplumun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yeniden düzenlemiştir.
- Justinianus Kanunları'nda suç ve ceza sisteminde suçluyu arındırma, iyileştirme ve caydırma amacı vardır. Bu kanunlarda hapis cezası uygulaması olmayıp bunun yerine suçluların manastırlara kapatılması tedbirine başvurulmuştur.

● Cengiz Han Yasası

- Moğol İmparatorluğu'nun hukuk ve askerlik işlerini düzenleyen kanunlara "Cengiz Han Yasası" veya "Büyük Yasa" denilmiştir.
- Uygurca yazılan Cengiz Han Yasası, nesilden nesile aktarılan Türk ve Moğol törelerinin yazılı hâle getirilerek düzenlenmiş şeklidir.
- Cengiz Han'ın yasaları onun ölümünden sonra kendi soyundan gelenlerin kurduğu Moğol devletlerinde de yaşatılmıştır.